

LESZEK MITRUS

WPŁYW REGULACJI
WSPÓLNOTOWYCH
NA POLSKIE PRAWO PRACY

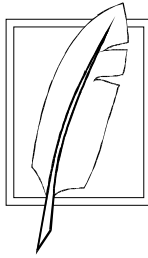

MONOGRAFIE ZAKAMYCZA

KANTOR
WILKOWICZ
ZAKAMYCZE

ZAKAMYCZE 2006

WPŁYW REGULACJI
WSPÓLNOTOWYCH
NA POLSKIE PRAWO PRACY

W serii MONOGRAFIE ZAKAMYCZA ukazały się m.in.:

Michał Skąpski

**OCHRONNA FUNKCJA PRAWA PRACY
W GOSPODARCE RYNKOWEJ**

REFORMOWANIE UNII EUROPEJSKIEJ

Wybrane problemy prawne okresu przemian
pod red. Eugeniusza Piontka

Bogusław Banaszak

**PORÓWNAWCZE PRAWO KONSTITUCYJNE
WSPÓŁCZESNYCH PAŃSTW DEMOKRATYCZNYCH**

Monika Lewandowicz–Machnikowska

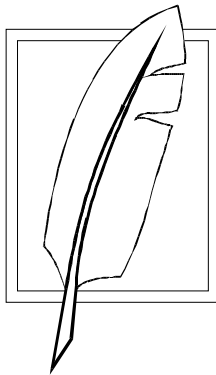
KLAUZULA KONKURENCYJNA W KODEKSIE PRACY

**EUROPEJSKIE PRAWO KONSUMENCKIE
A PRAWO POLSKIE**

pod red. Ewy Nowińskiej, Piotra Cybuli

LESZEK MITRUS

WPLYW REGULACJI
WSPÓLNOTOWYCH
NA POLSKIE PRAWO PRACY

KANTOR
WYDAWNICZY
ZAKAMYCZE

ZAKAMYCZE 2006

**Publikacja dofinansowana przez Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Jagiellońskiego**

Stan prawny na 1 stycznia 2006 r.

Redakcja:
Izabela Ratusińska

Redakcja serii:
Alicja Pollesch

Wydawca:
Marcin Skrabka

Skład, łamanie:
Zakład Usługowy PRIM

Copyright by
Kantor Wydawniczy ZAKAMYCZE
oddział Polskich Wydawnictw Profesjonalnych sp. z o.o. 2006

Redakcja:
ul. Zacisze 7, 31-156 Kraków
tel. (12) 630.46.00
e-mail: redakcja@zakamycze.com.pl
www.zakamycze.com.pl

ISBN: 83-7444-287-5

wydanie I
cena: 49,00 zł

Druk i oprawa: Drukarnia Wydawnictw Naukowych Sp. z o.o., ul. Żwirki 2, 90-450 Łódź

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Wprowadzenie	13
Część I	
Szczególny charakter wspólnotowego prawa pracy	17
Rozdział 1	
Geneza wspólnotowego prawa pracy	19
1. Uwagi wprowadzające	19
2. Traktaty założycielskie	22
3. Jednolity Akt Europejski	30
4. Traktat z Maastricht	33
5. Traktat Amsterdamski	38
6. Traktat Nicejski oraz projekt Traktatu Konstytucyjnego	43
Rozdział 2	
Wspólnotowa koncepcja regulacji stosunków pracy	46
1. Założenia regulacji stosunków pracy w prawie wspólnotowym ...	46
2. Kompetencje Wspólnoty do stanowienia prawa pracy	53
2.1. Zakres kompetencji Wspólnoty	53
2.2. Kompetencje Wspólnoty do harmonizacji systemów krajowych	55
2.3. Kompetencje Wspólnoty do koordynowania działań państw członkowskich	57
3. Przesłanki warunkujące stanowienie wspólnotowego prawa pracy	60
4. Instrumenty wspólnotowego prawa pracy	63

4.1. Rodzaje instrumentów wspólnotowego prawa pracy	63
4.2. Wiążące instrumenty prawa wtórnego	64
4.3. Autonomiczne wspólnotowe prawo pracy	68
4.4. Niewiążące instrumenty wspólnotowego prawa pracy	72

Rozdział 3

Prawo pracy w systemie prawa wspólnotowego	75
1. Zakres wspólnotowego prawa pracy	75
2. Podstawowe zasady wspólnotowego prawa pracy	79
3. Wspólnotowe indywidualne prawo pracy	83
4. Wspólnotowe zbiorowe prawo pracy	88
5. Europejska strategia zatrudnienia	90

Rozdział 4

Szczególny charakter wspólnotowego prawa pracy	
— podsumowanie	93

Część II

Proces dostosowywania polskiego prawa pracy do prawa wspólnotowego	101
---	------------

Rozdział 5

Charakter prawny obowiązku zapewnienia zgodności polskiego prawa pracy z prawem wspólnotowym	103
1. Uwagi wprowadzające	103
2. Zbliżanie prawa polskiego do wspólnotowego w okresie przedakcesyjnym	105
3. Uregulowania traktatu o przystąpieniu	110
4. Obowiązki w zakresie implementacji wspólnotowego prawa pracy wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej	114

Rozdział 6

Etapy dostosowywania polskiego prawa pracy do prawa wspólnotowego	121
1. Prawo wspólnotowe jako czynnik determinujący zmiany polskiego prawa pracy	121
2. Technika legislacyjna wdrażania wspólnotowego prawa pracy w Polsce	133

3. Rozpowszechnianie informacji o wspólnotowym prawie pracy jako przesłanka prawidłowości implementacji	137
---	-----

Rozdział 7

Rola partnerów społecznych we wdrażaniu wspólnotowego prawa pracy w Polsce	144
---	------------

1. Przesłanki prawidłowej implementacji dyrektyw za pomocą instrumentów autonomicznego prawa pracy	144
2. Możliwości udziału związków zawodowych i organizacji pracodawców we wdrażaniu wspólnotowego prawa pracy w Polsce	151

Rozdział 8

Proces dostosowywania polskiego prawa pracy do prawa wspólnotowego — podsumowanie	159
--	------------

Część III

Prawo wspólnotowe jako wyznacznik rozwiązań polskiego prawa pracy	167
--	------------

Rozdział 9

Kryteria oceny zgodności polskiego prawa pracy z prawem wspólnotowym	169
---	------------

Rozdział 10

Prawidłowość wdrożenia wspólnotowych regulacji dotyczących równego traktowania w zatrudnieniu	178
--	------------

1. Zakres regulacji	178
2. Definicja i rodzaje dyskryminacji	185
3. Kryteria objęte zakazem dyskryminacji	190
4. Zakres przedmiotowy zakazu dyskryminacji	193
5. Odstępstwa od zasady równego traktowania pracowników	196
6. Programy wyrównywania szans	203

Rozdział 11

Prawidłowość wdrożenia wspólnotowych regulacji dotyczących stosunku pracy	206
--	------------

1. Zakres regulacji	206
2. Informowanie pracowników o warunkach zatrudnienia	208

2.1. Zakres przekazywanych informacji	208
2.2. Procedura przekazywania informacji	212
3. Atypowe formy zatrudnienia	214
3.1. Cechy charakterystyczne zatrudnienia atypowego	214
3.2. Promowanie dobrowolnej pracy atypowej	217
3.3. Ochrona przed nadużyciami	218

Rozdział 12

Prawidłowość wdrożenia wspólnotowych regulacji

dotyczących czasu pracy i urlopów wypoczynkowych	221
1. Zakres regulacji	221
2. Czas pracy	225
2.1. Wspólnotowa koncepcja „czasu pracy”	225
2.2. Organizacja czasu pracy	230
3. Urlopy wypoczynkowe	232

Rozdział 13

Prawidłowość wdrożenia wspólnotowych regulacji

dotyczących ochrony pracy	237
1. Zakres regulacji	237
2. Bezpieczeństwo i higiena pracy	240
3. Ochrona macierzyństwa	246
3.1. Ochrona kobiet w ciąży i po porodzie	246
3.2. Ochrona trwałości stosunku pracy	249
3.3. Urlop macierzyński	251
4. Ochrona młodocianych	256

Rozdział 14

Prawidłowość wdrożenia wspólnotowych regulacji

dotyczących restrukturyzacji przedsiębiorstw	260
1. Zakres regulacji	260
2. Zwolnienia grupowe	263
2.1. Pojęcie zwolnienia grupowego	263
2.2. Procedura dokonywania zwolnień grupowych	267
3. Przejście zakładu pracy na innego pracodawcę	271
3.1. Pojęcie przejścia zakładu pracy	271
3.2. Ochrona praw pracowników w razie transferu przedsiębiorstwa	275

3.3. Obowiązki informacyjne zbywcy i nabywcy przedsiębiorstwa	280
4. Niewypłacalność pracodawcy	282
4.1. Pojęcie niewypłacalności pracodawcy	282
4.2. Ochrona roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy	285

Rozdział 15

Prawidłowość wdrożenia wspólnotowych regulacji

dotyczących informowania i konsultacji pracowników	288
1. Zakres regulacji	288
2. Informacja i konsultacja w przedsiębiorstwach o zasięgu wspólnotowym	292
2.1. Europejskie rady zakładowe	292
2.2. Spółka europejska	298
3. Informacja i konsultacja w przedsiębiorstwach działających na terytorium jednego państwa członkowskiego	301

Rozdział 16

Prawidłowość wdrożenia wspólnotowych regulacji

dotyczących swobody przemieszczania się pracowników	309
1. Zakres regulacji	309
2. Zakaz dyskryminacji ze względu na obywatelstwo	313
3. Zatrudnienie w administracji publicznej	319

Rozdział 17

Prawo wspólnotowe jako wyznacznik rozwiązań polskiego

prawa pracy — podsumowanie	329
----------------------------------	-----

Część IV

Efektywność wspólnotowego prawa pracy w Polsce	339
---	------------

Rozdział 18

Skutek bezpośredni wspólnotowego prawa pracy w Polsce	341
--	------------

1. Uwagi wprowadzające	341
2. Przesłanki bezpośredniej skuteczności norm prawa wspólnotowego	343
3. Skutek bezpośredni norm traktatowych oraz rozporządzeń	346

3.1. Regulacje z zakresu prawa pracy wywierające skutek bezpośredni	346
3.2. Bezpośredni skutek norm traktatowych i rozporządzeń na gruncie polskiego prawa pracy	351
4. Skutek bezpośredni dyrektyw	353
4.1. Możliwość wywarcia skutku bezpośredniego przez dyrektywy	353
4.2. Skutek wertykalny i horyzontalny dyrektyw	356
4.3. Bezpośredni skutek dyrektyw na gruncie polskiego prawa pracy	359
Rozdział 19	
Prowspółnotowa wykładnia polskiego prawa pracy	364
1. Założenia prowspółnotowej wykładni prawa krajowego	364
2. Zakres prowspółnotowej wykładni polskiego prawa pracy	369
Rozdział 20	
Sankcje za nieprzestrzeganie wspólnotowego prawa pracy	375
1. Sankcje jako przesłanka efektywności wspólnotowego prawa pracy	375
2. Sankcje za nieprzestrzeganie wspólnotowego prawa pracy w Polsce	379
Rozdział 21	
Efektywność wspólnotowego prawa pracy w Polsce — podsumowanie	384
Część V	
Podsumowanie	437
Wykaz aktów prawnych wykorzystanych w pracy	411
Wykaz orzecznictwa wykorzystanego w pracy	421
Bibliografia	427
Indeks rzeczowy	453

Wykaz skrótów

Akty prawne

Traktat EWEA — Traktat o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej podpisany dnia 25 marca 1957 r.

Traktat EWG — Traktat o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej podpisany dnia 25 marca 1957 r.

Traktat EWWS — Traktat o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali

Traktat UE — Traktat o ustanowieniu Unii Europejskiej

Traktat WE — Traktat o ustanowieniu Wspólnoty Europejskiej

Czasopisma, publikatory

AuR — Arbeit und Recht

CMLRev. — Common Market Law Review

Dz. U. — Dziennik Ustaw

Dz. Urz. WE — Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich

ELJ — European Law Journal

ELRev. — European Law Review

EPL — European Public Law

EuR — Europarecht

ILJ — Industrial Law Journal

KPP — Kwartalnik Prawa Prywatnego

KPPubl. — Kwartalnik Prawa Publicznego

MLR — Modern Law Review

MPP — Monitor Prawa Pracy

- OSNAP** — Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Administracyjna,
Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- PiM** — Prawo i Medycyna
- PiP** — Państwo i Prawo
- PiZS** — Praca i Zabezpieczenie Społeczne
- PPE** — Przegląd Prawa Europejskiego
- PS** — Przegląd Sądowy
- TPP** — Transformacje Prawa Prywatnego
- YEL** — Yearbook of European Law
- YPLL** — Yearbook of Polish Labour Law and Social Policy
- Zb. Orz.** — Zbiór Orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot
Europejskich
- ZfA** — Zeitschrift für Arbeitsrecht

Organizacje międzynarodowe

- CEEP** — Europejskie Centrum Przedsiębiorstw Publicznych (Centre
Européen des Entreprises Publiques)
- ETUC** — Europejska Konfederacja Związków Zawodowych (European
Trade Union Confederation)
- EWEA** — Europejska Wspólnota Energii Atomowej
- EWG** — Europejska Wspólnota Gospodarcza
- EWWS** — Europejska Wspólnota Węgla i Stali
- UE** — Unia Europejska
- WE** — Wspólnota Europejska
- UNICE** — Europejska Unia Konfederacji Przemysłowych i Pracodaw-
ców (Union of Industrial Employer's Confederation of Europe)

Inne

- p.** — przeciwko
- pr. zb.** — praca zbiorowa
- SN** — Sąd Najwyższy
- TS** — Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich
- vol.** — wolumin

Wprowadzenie

Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej radykalnej zmianie uległ polski system prawny. Regulacje wspólnotowe mają obecnie pierwszeństwo przed rozwiązaniami wewnętrznymi. Polacy są podmiotami prawa wspólnotowego, a na Polsce ciąży odpowiedzialność wypełniania zobowiązań wynikających z członkostwa w Unii Europejskiej. Wszystkie te czynniki spowodowały nałożenie na Polskę nowych obowiązków w dziedzinie stanowienia i stosowania prawa. Niniejsze opracowanie kompleksowo przedstawia mechanizmy oddziaływania regulacji wspólnotowych z zakresu prawa pracy na polskie ustawodawstwo wewnętrzne oraz wzajemne relacje między wspólnotowym a polskim porządkiem prawnym w tej dziedzinie.

Prawo ponadnarodowe wszechstronnie oddziałuje na systemy wewnętrzne państw członkowskich. Prawodawca wspólnotowy ustanawia dyrektywy, które powinny zostać zrealizowane przez ustawodawców krajowych. Mechanizm ten ma obecnie pełne zastosowanie w odniesieniu do polskiego porządku prawnego. Wpływ rozwiązań ponadnarodowych na prawo polskie zaznaczył się jednak już w okresie przedakcesyjnym. Jako państwo kandydujące Polska była zobowiązana dostosować swoje ustawodawstwo do standardów wspólnotowych. Proces ten wywarł daleko idący wpływ na polski system normatywny.

Jedną z dziedzin objętych procesem dostosowawczym było prawo pracy. Obecny kształt tej gałęzi prawa został w decydującym stopniu zdeterminowany koniecznością dostosowania do *acquis communautaire*. Celem niniejszego opracowania jest ustalenie, w jakim stopniu prawo wspólnotowe wpłynęło na obowiązujące dziś uregulowania polskiego prawa pracy. Z tej perspektywy konieczne jest przeanalizowanie, czy polski ustawodawca prawidłowo wdrożył dyrektywy

z zakresu prawa pracy oraz jakie są skutki ewentualnych uchybień procesu implementacyjnego.

Przedmiotem niniejszej książki jest również określenie zakresu oddziaływania regulacji ponadnarodowych na wewnętrzne prawo pracy w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Rozważania dotyczą wpływu prawa wspólnotowego na dalszy rozwój polskich rozwiązań oraz znaczenia norm ponadnarodowych dla sytuacji podmiotów indywidualnych (w tym zwłaszcza pracowników, którym dyrektywy wspólnotowe przyznają określone uprawnienia).

Struktura książki jest następująca. W części I omówiona została swoistość ponadnarodowych rozwiązań dotyczących problematyki zatrudnienia, a także geneza wspólnotowego prawa pracy, jego zakres przedmiotowy oraz instrumenty normatywne regulujące stosunki pracy na poziomie ponadnarodowym. Opisane zostały również powiązania między regulacjami wspólnotowymi z zakresu prawa pracy a porządkami normatywnymi poszczególnych państw członkowskich.

Część II przedstawia formalne aspekty zbliżania polskiego prawa pracy do standardów ponadnarodowych. Omawia proces dostosowywania naszych rozwiązań wewnętrznych do ustawodawstwa wspólnotowego oraz poszczególne etapy wdrażania w Polsce dyrektyw wspólnotowych, a także technikę legislacyjną stosowaną przez polskiego ustawodawcę i potencjalne możliwości udziału partnerów społecznych we wdrażaniu rozwiązań ponadnarodowych.

Część III zawiera merytoryczną ocenę rezultatów procesu implementacji w Polsce dyrektyw z zakresu prawa pracy. Prezentuje te rozwiązania prawa polskiego, które przyjęto lub znowelizowano w celu zapewnienia zgodności ustawodawstwa wewnętrznego z normami ponadnarodowymi. Wskazuje również wady i nieprawidłowości procesu implementacji wspólnotowego prawa pracy w Polsce.

Część IV poświęcona jest kwestii zagwarantowania efektywności wspólnotowego prawa pracy. Dotyczy obowiązków, które ciążyą na polskich sądach pracy w związku z koniecznością przestrzegania oraz stosowania wspólnotowego prawa pracy. Przedstawia również wpływ prawa wspólnotowego na status podmiotów indywidualnych, w tym zwłaszcza możliwości dochodzenia przed sądami krajowymi roszczeń wynikających z prawa wspólnotowego.

Część V zawiera całościowe podsumowanie rozważań oraz przedstawia kompleksowe wnioski dotyczące zakresu wpływu regulacji wspólnotowych na polskie prawo pracy.

Niniejsze opracowanie dotyczy prawa europejskiego w wąskim znaczeniu tego sformułowania. Przedmiotem rozważań jest „prawo wspólnotowe” rozumiane jako prawo I filaru Unii Europejskiej. Do tego obszaru należy bowiem zakwalifikować rozwiązania ponadnarodowego prawa pracy, które bezpośrednio i bardzo wyraźnie oddziałują na ustawodawstwo polskie. Jedynie zasygnalizowane zostały te regulacje przyjmowane w ramach Rady Europy, które powiązane są z normami wspólnotowymi oraz mogą wywrzeć wpływ na brzmienie przepisów ponadnarodowych.

W książce wykorzystano oficjalne tłumaczenia aktów prawa wspólnotowego opublikowane w specjalnym polskojęzycznym wydaniu Dziennika Urzędowego Wspólnot Europejskich. W niektórych miejscach — aby uniknąć dylematów interpretacyjnych — przytoczono odpowiednie przepisy w językach angielskim i niemieckim.

Nie ulega wątpliwości, że regulacje wspólnotowe wszechstronnie wpływają na prawo polskie. Obowiązek wdrożenia dyrektyw wspólnotowych zdeterminował w zasadniczym stopniu kształt polskich rozwiązań dotyczących zatrudnienia. Powinność zagwarantowania efektywności normom wspólnotowym nakłada nowe obowiązki na polskie sądy. Konieczność uwzględnienia dyrektyw wspólnotowych jest jednym z najważniejszych elementów, które określają kierunek działań zmierzających do rekodyfikacji prawa pracy.

Wskazane czynniki powodują, że znajomość wspólnotowego prawa pracy staje się niezbędną dla prawidłowego stanowienia i stosowania rozwiązań wewnętrznych, natomiast analiza wpływu regulacji ponadnarodowych na polskie prawo pracy jest zagadnieniem wyjątkowo aktualnym.

Leszek Mitrus

Kraków, grudzień 2005 r.